Тими сірими великими очима, що суворо оглядали всякого з-під великого чола, тією поважною ходою Василько завжди викликав усмішку в дорослих. Коли б хто почув, як було гукне він улітку, одвертаючи од гречки корову, то, не бачивши його, подумав би, що то гримає старий, бородатий Микита-чабан, а не малий Василько, якому тільки цієї весни пошили штани.

Дома Василько часом як почне "старувати", то всі тільки дивуються!

За обідом нехай тільки хто накришить хлібом на столі або розіллє борщ з ложки, — Василько так і гукне, чи то буде свій, чи чужий: "А нащо так накришувати та наляпувати!" Або забуде хто шапку в хаті зняти, — він зразу видереться на лаву або на ослін, підбереться, скине шапку й пучкою на образи покаже, мовлячи суворо: "Он бач, що там таке!"

Не вподобається йому що-небудь — зараз на піч, укриється рядном і почне звідтіль вичитувати та всі непорядки в хазяйстві перебирати: і те в нас недобре, і те не так, як у людей ведеться!

Батько було слухає, а потім скаже:

— Десь ти, Василю, старшиною будеш колись, що такий сердитий!..

Отакий Василько. Недурно всі в сім'ї взивали його "свекром".

Свекор, свекор, а проте кожного ранку любив лазити під піч, де в його було сховане в куточку з деяких цяцьок ціле хазяйство. Часом з ранку до самого обіду сидить там, цяцьками бавиться, щось до їх бубонить собі.

— Ти б, Васильку, взяв краще букваря та азбуки вчився, — каже йому одного разу мати, — тебе он женити пора, а ти раз у раз шмаруєшся попід піччю.

— Ну, так і женіть, коли пора! — озвався з-під печі Василько.

— От такої!.. — сміється, дивуючись, мати, — а до школи ходити вже й не хочеш?

— Що мені та школа — хліба дасть? — старує десь у куточку Василько, перекладаючи бляшки та стекольця.

Увечері до хати посходилась уся сім'я: батько, мати, два старших брати, сестра-дівка. Після вечері батько сів край столу, схилився на руку, глянув на матір, на діти та й промовляє:

— Хай його батько стеряється!.. Не хочу вже робити: ось і ноги подерев'яніли, спину ломить, руки болять, — старий роблюся вже!.. Треба, мабуть, женити котрого-небудь з хлопців та й хазяйство з рук передати. Нехай хазяйнують молоді, а нам вже з старою й одпочити можна!

Василько сидить на полу коло вікна, немов дивиться на місяць, як він срібні свої ріжки вистромив над вербами; а сам все ж ухо наставляє, щоб почути батькову мову.

— Тільки котрого б нам з трьох женити? — міркує батько далі. — Миколі он на осінь у москалі треба йти, Петро не скінчив ще науки своєї... хіба Василь? Він вже й до хазяйства більше має охоти, ніж до вчення.

Василько спідлоба поглянув на батька й знову дивиться у вікно, немовби не про його й річ...

— То як ти скажеш, Василю? — вдався вже до його батько. — Тебе будемо женити чи, може, пождемо, поки Петро школу скінчить?

— Ги!.. — засміявся Василько, соромливо закриваючись рукавом. Батькова розмова йому до вподоби, проте він стережеться, чи не жартує батько.

— Ну, то чого ж там сміятися! — промовляє поважно батько. — Кажи: коли женити — будемо женити, коли ні — підождемо.

— Кажи, Васильку, — то, може, сьогодні де-небудь і засватаємо дівчину, — обізвалася й мати. Василько оглянув усіх — ніхто не сміється. "Чому б і справді мені не женитись?" — подумав він собі. Було б добре, коли б у його була жінка: обід варила б йому, сорочки прала, а він лежав би собі на печі та погукував би до неї: "Стара, а принеси огню, я люльку запалю!.."

— Ну, то як же? — казала мати. — Хочеш одружитися?

Василько витер рукавом носа, почервонів трохи й промовив, закриваючи рот рукою:

— Хо-чу!..

— Ну, от і гаразд! — каже батько. — Тепер тільки молоду треба йому вибрати. Чи, може, в тебе вже є на приміті яка?

А в Василька й справді є вже одна дівчина на думці. Давно вже сподобалась йому чорнобрива Ганна — ще тоді, як вирятувала його з багнюки, як він був загруз колись, вертаючись з церкви; тоді Ганна вирятувала спершу його самого, потім його чоботи, що тільки халявки визирали з калюжі; втерла йому носа, заплакане обличчя та на додачу й поцілувала ще.

— Ганну хочу, — промовив Василько сміливіше.

— Ганну то й Ганну, — згоджується батько, — тобі видніше. Та коли казати правду, то й дівка вона хороша: доброго роду, й на вроду гарна, й здорова... та, може, ще й приданого сот п'ять дадуть!.. Поможи тобі боже, Василю!

Василько знає, що тут йому слід було б подякувати батькові, та чогось соромився й тільки чмихнув носом.

— Ну, то не будемо ж і гаятися, — каже далі батько, — будемо зараз одягатися та й по рушники підемо!.. Подай-но йому Петрову свитку! — гукнув до матері.

Мати стягла з жердки свитинку, червоного пояса — кличе Василька одягатись. Василько зліз з полу, взяв палець у рот, боком виходить на середину хати. Трохи немов соромно йому, ну та в новину це, — то й не дивно. Одягла його мати в свитину, поясом підперезала, в кишеню поклала батькову люльку, папушу тютюну за пояс застромила. Батько взяв з столу хліб, дає йому під пахву. Взяв Василько той хліб, обома руками вчепився в його, насилу вдержить.

— Ну, сину, помолимося богу й підемо, поки зовсім не спізніло, — каже до його батько. — Тільки треба тобі ще дещо сказати, попереду як іти. Чи будеш же ти за мене в громаду ходити, податки платити?

В громаду ходити — Василько залюбки ходив би, а от податки платити — то вже й не до душі йому...

— А де ж я грошей візьму? — спитав він.

— Як де грошей візьмеш? — дивується батько. —

А ти ж будеш заробляти! Будеш орати, сіяти, косити... Ти ж тоді хазяїном будеш у нас. Ми тебе всі будемо слухати.

— Е-е!.. — протяг Василько з непевністю.

— Будеш уже сам усе робити — себе й жінку годувати й зодягати, сестру заміж оддаси, а мене з матір'ю до смерті доглядати мусиш. Будеш доглядати? — перепитав батько.

Василька в жар кинуло, а уші зашарілись. Він уже й не радий був, що розпочав таку справу!

— Я не хо... — промовив він і схлипнув. Очі зразу налилися слізьми.

— Ну, а як же, сину? — ласкаво й тихо казав батько. — Хто ж нас з матір'ю стане годувати та доглядати? Поки ми здужали — робили, вас усіх годували, до розуму доводили, а як постарілися, то невже ж ти доженеш із хати, щоб ми з торбинками пішли попідвіконню?

Василькові зробилось і боязно чогось, і, боже, як шкода тата з мамою...

Хліб випав у його з рук, і він на всю хату так і заголосив:

— Я ма-а-лий ще!..

Всі, що були в хаті, далі не могли вже втерпіти й весело зареготали.

Василько глянув кругом і зрозумів, що то все були жарти. Він з радощів аж сам засміявся. Потім засоромився, закрився руками та, скинувши Петрову свитку, вистрибом так і метнувсь на піч!

Часто після того питали його:

— А що, Василю, швидко будеш женитися? Василько було помовчить трохи, а потім поважно одмовить:

— Так-то й женитись!.. Там тобі така морока, що нехай його й кат візьме!..

[1911]